

GRANOLLERS

DESAPAREGUT

GRANOLLERS DESAPAREGUT

Francesc Sánchez Mata

GRANOLLERS DESAPAREGUT

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: març del 2019

© dels textos: Francesc Sánchez Mata

© del pròleg: Jordi Planas Maresma

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció Catalunya Desapareguda: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial les Torrenteres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny i fotocomposició:

Editorial Efadós

Col·laboració:

Ajuntament de Granollers

Amb el suport:

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Dedicatòria:

A l'Ascensión i a la Victòria, perquè m'heu donat tot l'amor
que una mare i una tia poden donar a un fill i a un nebot.

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de portada:

Autor desconegut / Col·lecció L'Abans - Fons
Maria Botey Auró

Fotografia de la portadella:

Josep Boixadera i Ponsa / Fons
Maria Botey Auró

Acrònims:

AFCEC (Arxiu fotogràfic del Centre Excursionista
de Catalunya)
AMG (Arxiu Municipal de Granollers)
ANC (Arxiu Nacional de Catalunya)
ICGC (Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya)
MDG (Museu de Granollers)

ISBN 978-84-16547-43-2

DL B 3434-2019

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb
l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per
la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment
d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de
Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

L'atractiu de la fotografia com a document històric

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

Un recorregut pel Granollers d'ahir

Pàg. 14

GRANOLLERS

De la vila medieval i moderna al creixement contemporani

Pàg. 68

CREIXEMENT URBANÍSTIC

El terme municipal ampliat fora muralles

Pàg. 170

ENTORN

Entre les serres de Llevant i de Ponent

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

L'ATRACTIU DE LA FOTOGRAFIA COM A DOCUMENT HISTÒRIC

Jordi Planas Maresma, professor de la Universitat de Barcelona

La fotografia, com a document històric, té un atractiu innegable. En uns pocs segons fa possible captar una quantitat enorme d'informació sobre el nostre passat. I permet fer-ne diferents lectures amb més o menys aprofundiment. Per això els llibres de fotografies com el que ens ocupa són tan llaminers i ens agrada mirar-los i remirar-los.

Però les fotografies, com totes les fonts documentals, també cal saber fer-les parlar: seleccionar les imatges amb encert, datar-les i documentar-les adequadament. Francesc Sánchez Mata, historiador de formació i especialista en arxivística, no és un nouvingut

en aquesta comesa. Des de fa una colla d'anys treballa com a tècnic de l'Àrea d'Imatges de l'Arxiu Nacional de Catalunya. El seu coneixement de les col·leccions de fotografia històrica –tant de l'Arxiu Nacional de Catalunya com d'altres institucions i de fons privats– és exhaustiu.

També és competent en el coneixement de la ciutat de Granollers i de la seva història, com ha demostrat en múltiples treballs i col·laboracions de diversa naturalesa en projectes de recuperació del passat històric de la ciutat. Des de fa també una colla d'anys és membre de la comissió directiva del Centre d'Estudis de Granollers, i ha publicat diversos articles a la seva revista *Ponències*.

Quinze anys enrere va ocupar-se de la recerca documental i de la redacció de *L'Abans de Granollers*. Recull

gràfic 1882-1965, un volum de gran format que va editar també Efadós, amb més de 600 pàgines de fotografies que documentaven el Granollers de la primera meitat del segle xx. La compilació de més de dos milers de fotografies de procedències molt diverses –moltes vegades provinents de fons privats i totalment inèdites– va ser una aportació valuosíssima.

Ara, partint d'aquella compilació de fotografies, ha portat a terme una tasca semblant: un recorregut pel Granollers d'ahir que ens descobreix aquells racons que han deixat d'existir o bé que s'han transformat molt, però dels quals, afortunadament, la fotografia deixa testimoni. Per als historiadors, aquest recull té un valor preciós. Per a tots els granollerins que estimen la seva ciutat, endinsar-se en aquestes pàgines serà una veritable descoberta, acompanyada, segurament, d'una certa nostàlgia, però també d'un plaer indescriptible.

AUTOR: DESCONEGUT / COL·LECCIÓ L'ABANS - FONS QUIMETA CANAL FONTANALS

Introducció

UN RECORREGUT PEL GRANOLLERS D'AHIR

Francesc Sánchez Mata, historiador i arxiver

L'any 1960, Amador Garrell i Alsina publicava *Granollers, vila oberta*, una crònica dolça i optimista del Granollers de la darrereria del segle XIX i de les primeres dècades del segle XX. Aquest llibre és, a part d'una lectura deliciosa, un relat que ens aproxima a la història, o fins i tot a la microhistòria, d'una vila que s'estava convertint en ciutat. Un relat de la seva gent, del seu calendari festiu, del seu urbanisme: barris, places, carrers, etc.

Amador Garrell fa aquesta crònica als anys cinquanta del segle XX i, molt lluny de caure en la melancolia, ens regala una visió optimista de Granollers. Quan analitzem les transformacions que ha experimentat una societat o una ciutat al llarg dels anys, veiem que existeix una economia moral que explica aquests canvis, és a dir, una interacció entre els costums culturals i les activitats econòmiques.

El llibre que teniu a les mans parla dels canvis i les transformacions que ha patit Granollers al llarg d'un segle. És un viatge a través de les imatges d'un Granollers

FRANCESC GORGUI RAMENTOL / Col·lecció L'ABANS - Fons RAFAEL DOÑA MARÍN

CREIXEMENT CAP AL NORD

A la pàgina anterior, vista panoràmica nord-occidental de Granollers presa des del campanar de l'església de Sant Esteve, amb el Montseny al fons, a cavall de les dècades del 1940 i del 1950. En destaquen les teulades de teula aràbiga, els pals de la xarxa elèctrica, les xemeneies de les fàbriques, entre elles la de can Casanova, i l'església de la Mare de Déu de Montserrat.

ANTICS I NOUS LÍMITS

En aquesta pàgina, la creu de terme de Granollers a la seva antiga ubicació a l'antic Camí Ral de Barcelona, a la cantonada de l'actual avinguda d'Enric Prat de la Riba, l'any 1915. Actualment es troba a la carretera de Granollers a la Roca del Vallès.

JOSEP SALVANY / BIBLIOTECA DE CATALUNYA - Fons JOSEP SALVANY

sorprenent i desaparegut, en què la fotografia ens serveix de fil conductor per anar traçant un viatge per la ciutat, per descobrir racons del seu urbanisme que hi foren però ara només es poden observar a través de la imatge fixa. És un viatge a través d'una ciutat jove que s'ha fet gran al llarg del segle xx, durant el qual, sens dubte, la seva gent i les múltiples relacions que s'han establert entre elles han fet de Granollers una vila oberta.

Granollers desaparegut s'emmarca en la col·lecció Catalunya Desapareguda i s'estructura en tres capítols que fan un recorregut urbanístic pel passat de la ciutat emfatitzant aquells indrets desapareguts o molt transformats.

La fotografia és una font per a la memòria, és un mitjà de conservar un record en imatges més enllà del sentiment nostàlgic. L'evolució de la imatge ha permès construir la memòria visual de l'ésser humà en totes les

seves manifestacions. La fotografia no és únicament un suport per a la imatge; és, a més a més, un suport de la memòria i per a la memòria, atès que la seva força resideix a captar el moment, congelar el temps i concentrar l'espai en un instant; tot això gràcies a la llum, la tècnica i l'ull del fotògraf.

Granollers té una història mil·lenària, marcada pel seu emplaçament a la plana de la Depressió Prelitoral, que l'ha convertit en una cruïlla de camins, amb una comunicació fàcil amb altres comunitats. Lloc de pas de la Via Augusta –calçada que unia Cadis amb Roma travessant el prelitoral–, la trobem llavors esmentada com a *Semproniana*. Des de l'època antiga fins a l'edat mitjana se succeïren diferents processos de població. La primera vegada que trobem citat l'emplaçament amb el seu nom actual fou al segle x, *Granularios Subteriore*. Entre els

segles XI i XII s'edifica l'antiga església romànica de Sant Esteve, que anirà canviant la seva fisonomia al llarg dels segles i acollint diferents estils arquitectònics. D'època medieval també són les muralles que encerclaren el que avui és el nucli històric. Si bé, en un primer moment, van tenir una finalitat defensiva, amb els segles van anar prenent un caràcter més comercial i recaptador: poder controlar les mercaderies que entraven a la ciutat i poder cobrar els corresponents impostos. Al segle XVI es construeix la Porxada i Granollers es consolida com un important centre comercial gràcies, en part, al seu mercat.

A mitjan segle XIX arriba el ferrocarril i s'inicia un període de transformacions. Es produeix un desenvolupament industrial que es consolidarà durant les primeres dècades del segle XX. Un creixement, però, que no va fer abandonar la tradició agrícola, cultural i associativa

que ha conformat el caràcter dels granollerins i les granollerines.

L'any 2004, amb la publicació de *L'Abans de Granollers*, i gràcies a la col·laboració de molts ciutadans i ciutadanes, es van recuperar més de dos milers d'imatges del fabulós patrimoni fotogràfic de Granollers. Quinze anys més tard, els arxius han fet una gran tasca de preservació i difusió, posant a l'abast de tothom milers d'imatges als seus cercadors i valorant, així, la importància de la fotografia. *Granollers desaparegut* parteix de les imatges del fons de *L'Abans* per actualitzar-lo amb noves imatges, moltes d'elles inèdites o molt poc vistes. Totes elles, com si fossin peces d'un puzzle, ens configuren una ciutat viva i oberta. Perquè, tal com deia Amador Garrell, «ja fareu el favor de no dubtar-ne ni de posar-ho en entredit: Granollers –la nostra vila– és una vila oberta».

AUTOR DES CONEGUT / Col·lecció LABANS - Fons GABRIEL MONTAGUD GALAN

NUCLI HISTÒRIC DE LA CIUTAT

L'església de Sant Esteve, l'Ajuntament i la Porxada són el rovell de l'ou de Granollers. A la fotografia de sobre aquestes línies, de mitjan dècada del 1920, s'identifiquen la serra de

Llevant al fons, la Porxada un dia de mercat, la torre de l'Ajuntament i, en primer terme, i a la dreta de la imatge, el cimbori de l'antiga església de Sant Esteve.

JOSEP GASPAR SERRA / ICGC

GRANOLLERS

De la vila medieval i moderna al creixement contemporani

Durant segles, els diversos nuclis de població de Granollers s'han concentrat al voltant del turó de Sant Esteve: des de l'antiga vil·la de can Jaume i la necròpolis de can Trullàs d'època romana fins a l'església de Sant Esteve. Les muralles medievals, amb el seu traçat hexagonal, defineixen el nucli antic de Granollers, i la Porxada es convertirà en el rovell de l'ou de la vila. Una vila que disposarà d'un hospital des del segle XIV, que segles més tard es convertirà en la biblioteca de la Mancomunitat de Catalunya. El nucli històric també s'estirà al voltant del carrer de Corró amb la construcció del portal i la capella dels Sants Metges al segle XVI, que s'afegia a les altres capelles ja existents, que van funcionar durant segles com a portes d'entrada i sortida a la ciutat. La limitació que representaven el riu Congost i la línia del ferrocarril per al creixement urbanístic, per ponent i llevant, va fer que la ciutat anés creixent urbanísticament de nord a sud, gràcies, en part, al pas de la carretera de Barcelona a Vic, que va significar el trencament definitiu amb les muralles medievals.